

Nieuwstraat 25-27, Alphen (Gemeente Alphen-Chaam)

Een inventariserend veldonderzoek (IVO-O)

M. Soldaat

Salisbury
ARCHEOLOGIE B.V.

Nieuwstraat 25-27, Alphen, Gemeente Alphen-Chaam

Een inventariserend veldonderzoek (IVO-O)

M. Soldaat

Rapport 228

Colofon

Nieuwstraat 25-27, Alphen, Gemeente Alphen-Chaam

Een verkennend booronderzoek (IVO-O)

Een onderzoek in opdracht van Lodewijck Groep b.v.

Salisbury Archeologisch Rapport 228

M. Soldaat

Beheer en plaats van documentatie

Salisbury Archeologie b.v.

Versie 2.2, 18 november 2019 (concept)

Autorisatie — D. Gerrets (senior KNA archeoloog)

Status bevoegd gezag — (Gemeentelijk archeoloog)

SalisburyArcheologie bv

Vestiging Noord-Nederland

Vaart z.z. 7a

9401 GE Assen

085-3031540

www.salisburybv.nl

info@salisburybv.nl

ISSN 2468-4538

Inhoud

Locatie en administratieve gegevens	6
Samenvatting resultaten	7
1 Aanleiding voor het onderzoek	8
1.1 Onderzoekskader	8
1.2 Doel van het onderzoek	8
1.3 Onderzoeksvragen	8
2 Resultaten veldonderzoek	10
2.1 Beschrijving onderzoeksmethode	10
2.2 Beschrijving onderzoeksresultaten	11
2.3 Beantwoording onderzoeksvragen	12
2.4 Selectieadvies	13
Literatuur	14
Lijst van afbeeldingen	14
Lijst van bijlagen	14
Bijlage 1 Boorbeschrijvingen	15

Locatie en administratieve gegevens

Projectnaam	Nieuwstraat 25-27 Alphen-Chaam
Projectcode	20182288
Type onderzoek	Verkennd booronderzoek (IVO-O)
OM-nummer	4656783100 (bureauonderzoek) 4745315100 (booronderzoek)
Projectleider	Dr. G. Aalbersberg Senior KNA Prospector
Contact	T: 085-3031540 M: 06-28500730 E: gerard.aalbersberg@salisburybv.nl
Opdrachtgever	Lodewijck Groep B.V.
Contact	Dhr. K. Ellenbroek Beechavenue 139 1119 RB Schiphol-Rijk T: 085-4010567 E: info@lodewijckgroep.nl
Bevoegde overheid	Gemeente Alphen-Chaam Postbus 3 5130 AA Alphen Email: info@alphen-chaam.nl Telefoonnummer: 14 013
Deskundige van de bevoegde overheid	Regioarcheologen programmabureau RWB T: 076-5027229
Plaats	Alphen
Gemeente	Alphen-Chaam
Provincie	Noord-Brabant
Kaartblad	50E
Kadastrale gegevens	H 3944, H 4293, H4423, H4421 (perceelnrs.)
Centrumcoördinaat	X: 125.150, Y: 387.854
Oppervlakte	Circa 3970 m ²
NAP-hoogte maaiveld	Circa 24 m +NAP
Uitvoering onderzoek	Februari 2019
Beheer en locatie documentatie	Salisbury Archeologie b.v. en e-depot

Samenvatting resultaten

Vraagstelling	Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen? Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten? Welke consequenties zal voortgaande planuitvoering op de archeologische resten kunnen hebben? Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?
Onderzoeksmethode	In het plangebied is een verkennend booronderzoek waarbij zes boringen zijn geplaatst. In de delen die in het bureauonderzoek als 'verstoorde' zijn aangemerkt en in het bebouwde gedeelte zijn geen boringen geplaatst. De zes boringen zijn zo verspreid mogelijk over de rest van het plangebied gezet, waarbij de toegankelijkheid van de boorlocaties leidend was. De boringen zijn gezet met een edelmanboor (7 cm Ø) tot ruim onder het relevante archeologische niveau. De posities van de boringen zijn ingemeten m.b.v. een meetlint t.o.v. de bebouwing. De maaiveldhoogtes zijn aan de hand van het AHN3 bepaald. Het opgeboorde materiaal is met de hand onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. De boringen zijn beschreven conform de NEN 5104 en de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB)¹.
Onderzoeksresultaten	De resultaten van het booronderzoek wijzen uit dat het plangebied zich, conform de verwachting uit het bureauonderzoek, op een dekzandplateau bevindt. In drie boringen is een esdek aangetroffen. In boring 2 is sprake van een podzol onder het esdek. De drie zuidelijker gezette boringen, hebben aangetoond dat in dit deel van het plangebied geen intact archeologisch niveau meer in de ondergrond aanwezig is. In boring 6 is de recente verstoring diep genoeg om aan te nemen dat ook dieper insnijdende archeologische sporen hier niet meer zullen worden aangetroffen.
Selectieadvies en aanbevelingen	Op basis van de resultaten van het hier gerapporteerde onderzoek wordt geadviseerd het tot op grote diepte verstoorde deel van het plangebied vrij te geven voor de geplande werkzaamheden. Gezien de afmetingen van het deel van het plangebied waarvan de archeologische verwachting hoog blijft (ca. 1800 m²), wordt geadviseerd in dit deel een archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een IVO-P (proefsleuven onderzoek) met, indien het proefsleuvenonderzoek daar aanleiding toe geeft, een doorstart naar een Definitieve Opgraving uit te voeren. Ook voor het vrijgegeven deel van het plangebied bestaat altijd de mogelijkheid dat er tijdens graafwerkzaamheden toch losse sporen en vondsten worden aangetroffen. Op grond van artikel 5.10 van de Erfgoedwet 2016 dient zo spoedig mogelijk melding te worden gemaakt van de vondst bij de gemeente, provincie of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Met betrekking tot de bevindingen en aanbevelingen uit dit onderzoek dient contact opgenomen te worden met het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Alphen-Chaam.

¹ Bosch, 2008

1 Aanleiding voor het onderzoek

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van Lodewijck Groep B.V heeft Salisbury Archeologie b.v. een verkennend booronderzoek uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging betreffende het plangebied Nieuwstraat 25-27 te Alphen, gemeente Alphen-Chaam (afb. 1). In het plangebied wordt een nieuwbouwproject met rijtjeswoningen, tuinen en parkeerplaatsen gerealiseerd. In het hieraan voorafgegane bureauonderzoek² is een specifieke archeologische verwachting opgesteld die aan de hand van het verkennend booronderzoek is getoetst.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de resultaten uit het bureauonderzoek weer.

Geologie /Geomorfologie	Het plangebied ligt op een dekzandplateau waarbinnen plaatselijk ook terrasafzettingen met dekzandwelingen aanwezig zijn. Aan de oostkant wordt het dekzandplateau doorsneden door een beekdal en is een glooiing van een beekdalzijde aanwezig. Op basis van de bodemkaart zouden zich in het plangebied zwarte enkeerdgronden en/of vorstvaaggronden kunnen bevinden.
Bekende archeologische waarden	In de directe omgeving van het plangebied zijn bewoningssporen aangetroffen uit de Bronstijd, IJzertijd, Romeinse tijd, Vroege en Late Middeleeuwen. Met name de periode IJzertijd tot en met het begin van de Vroege Middeleeuwen is ruim vertegenwoordigd in het bodemarchief. Uit deze periode zijn onder andere huisplattengronden, hutkommen, spiekers en waterputten aangetroffen.
Historische waarden	Het plangebied lag tot in het begin van de twintigste eeuw net buiten de dorpskern van Alphen en was waarschijnlijk agrarisch in gebruik. In het plangebied zijn geen bekende historische waarden aanwezig.
Verwachting	Volgens de provinciale Cultuurhistorische Waardenkaart (CWK) die door de gemeente Alphen-Chaam wordt gebruikt voor het bepalen van een archeologische verwachting, geldt een middelhoge verwachting voor het deel van de dorpskern waar het plangebied ligt. Op basis van het bureauonderzoek kan worden gesteld dat voor het plangebied in principe een middelhoge verwachting geldt voor de periode Laat-Paleolithicum-Neolithicum en een hoge verwachting voor de periode Bronstijd-Nieuwe tijd. Eventuele archeologische sporen en/of niveaus kunnen zich direct onder de bouwvoor bevinden in een eventueel esdek of daaronder in de top van de pleistocene afzettingen. Naar verwachting zijn eventuele sporen echter (sterk) verstoord door de bouw en exploitatie van fabrieken en bedrijven (waaronder een leerlooierij) sinds de jaren '30 van de twintigste eeuw. Er is bovendien een ondergrondse benzinetank bekend en in het plangebied heeft bodemsanering plaatsgevonden.

1.2 Doel van het onderzoek

Doel van het inventariserend veldonderzoek in de vorm van verkennende boringen is het toetsen van de archeologische verwachting zoals deze is opgesteld in het hieraan vooraf uitgevoerde bureauonderzoek. Tevens kunnen op basis van de bodemopbouw archeologisch kansrijke zones worden geselecteerd voor vervolgonderzoek. Archeologisch kansarme zones kunnen op basis hiervan worden uitgesloten.

1.3 Onderzoeksvragen

Voor het inventariserend veldonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?

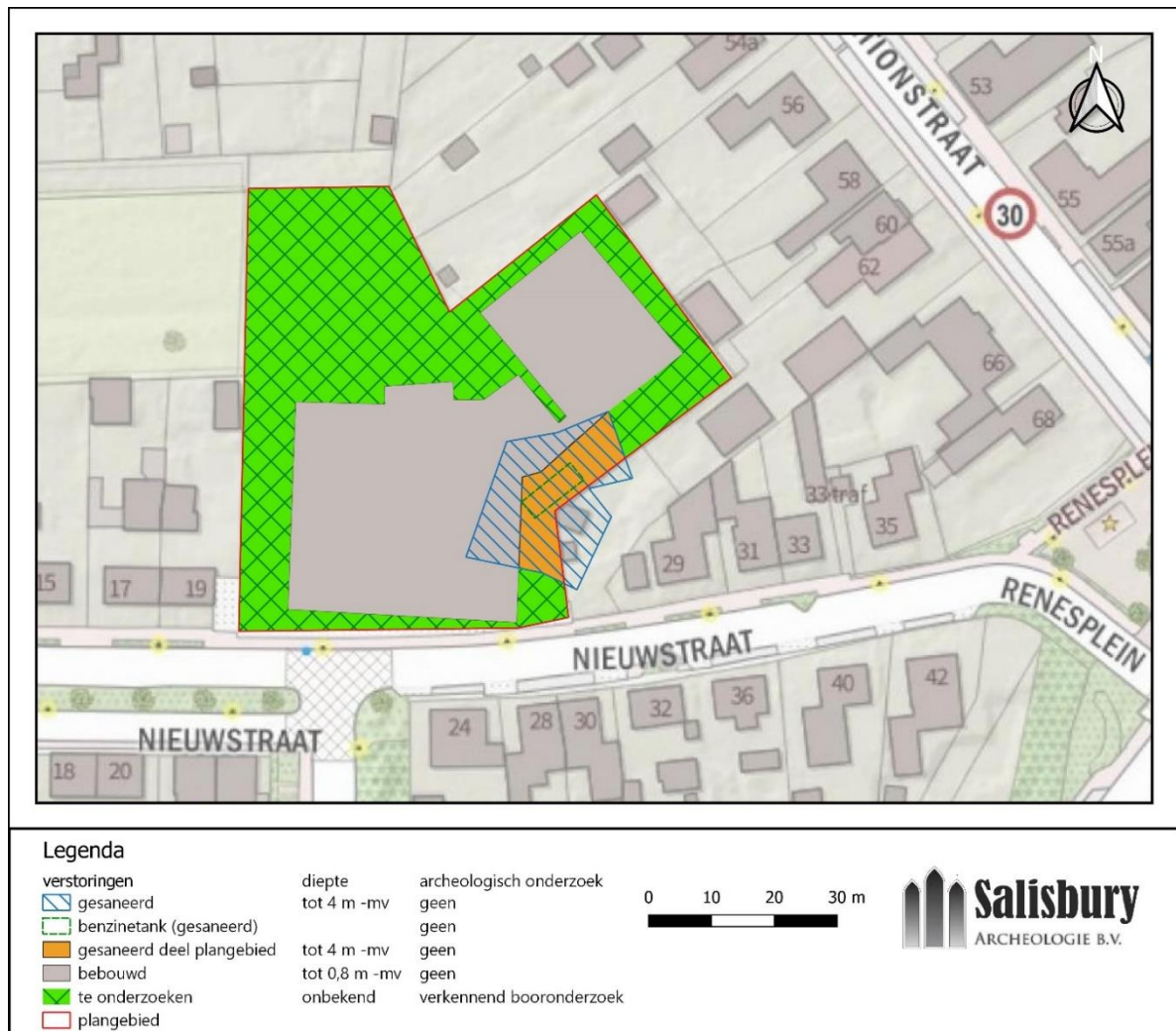
² Sibma, 2018

- Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten?
- Welke consequenties zal voortgaande planuitvoering hebben op (eventueel) aanwezige archeologische resten?
- Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?

2 Resultaten veldonderzoek

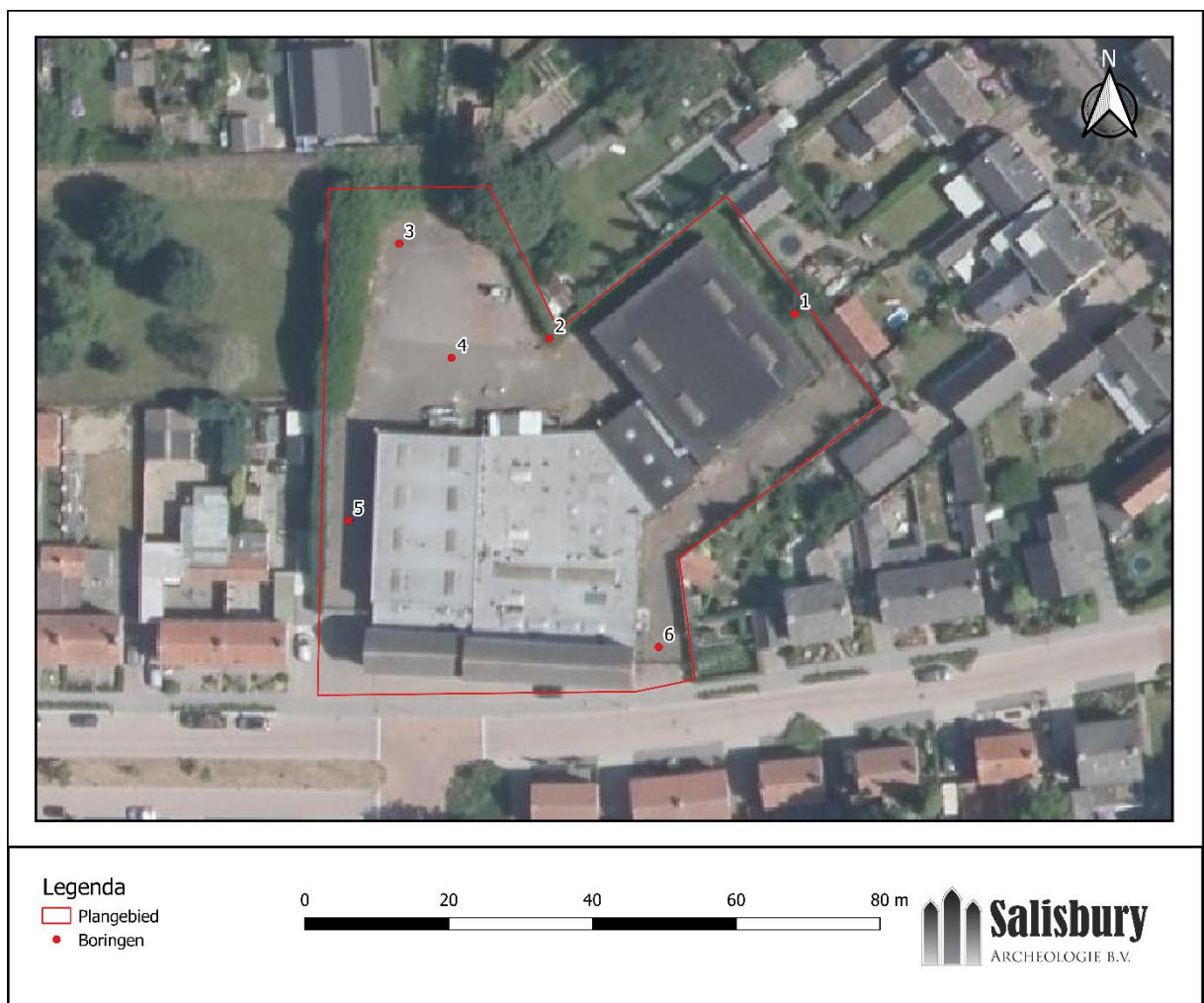
2.1 Beschrijving onderzoeksmethode

Conform het in het bureauonderzoek geformuleerde advies is een verkennend booronderzoek uitgevoerd in het plangebied, waarbij zes boringen zijn geplaatst. Uit het bureauonderzoek bleek een deel van het terrein recentelijk reeds te zijn verstoord door bouw- en saneringswerkzaamheden (zie afb. 1). In deze delen zijn derhalve geen boringen geplaatst. Ook ter hoogte van de huidige bebouwing zijn geen boringen geplaatst. De zes boringen zijn zo verspreid mogelijk over de rest van het plangebied gezet, waarbij de toegankelijkheid van de boorlocaties leidend was (aan- /afwezigheid bouwwerken en begroeiing op geplande boorlocaties; afb. 2). De boringen zijn gezet met een edelmanboor (7 cm Ø) tot ruim onder het relevante archeologische niveau. Vanwege een niet-werkende GPS zijn de posities van de boringen ingemeten met behulp van een meetlint ten opzichte van de bebouwing. De maaiveldhoogtes zijn aan de hand van het AHN3 bepaald. Het opgeboorde materiaal is met de hand onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals baksteenpuin, houtskool en aardewerk. De boringen zijn beschreven conform de NEN 5104 en de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB)³. De resultaten van het booronderzoek (boorbeschrijvingen en boorstaten) zijn opgenomen in bijlage 1.

Afb. 1. Overzicht van de verstoreningen in het plangebied en het advies voor eventueel archeologisch onderzoek.

³ Bosch, 2008

Afb. 2. Boorpunten op luchtfoto (bron: <https://www.google.com/intl/nl/earth/>).

2.2 Beschrijving onderzoeksresultaten

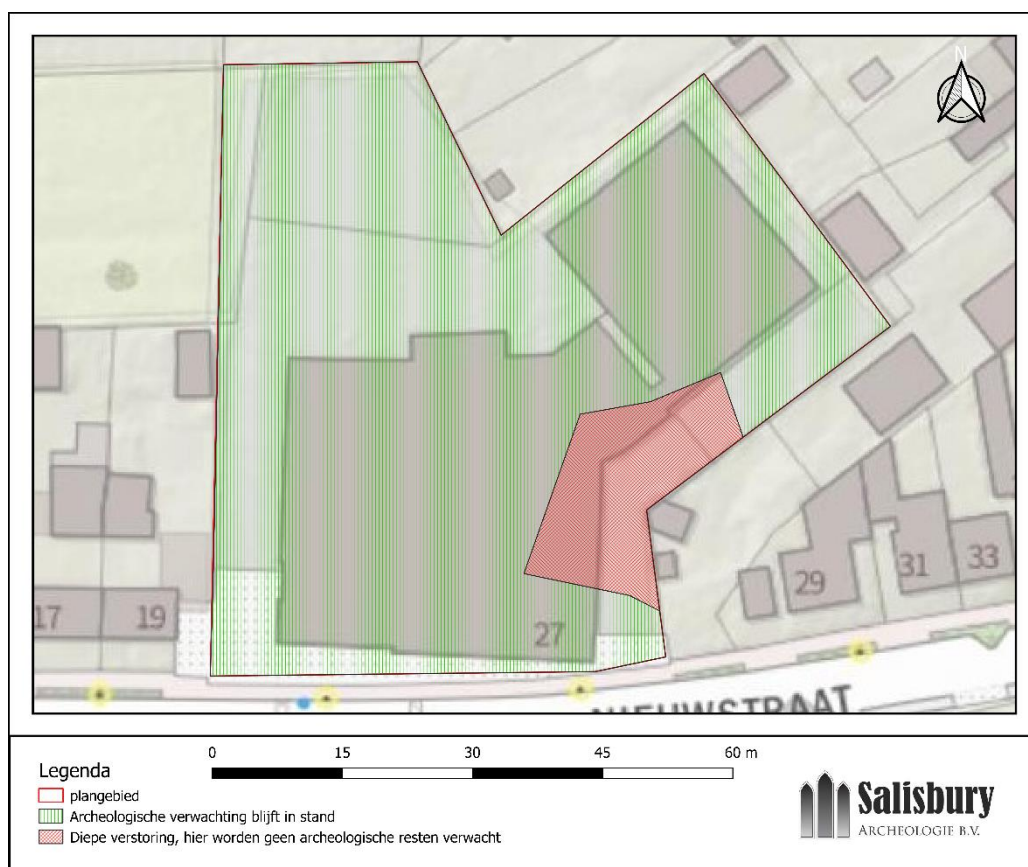
In boringen 1,2 en 3 bleek sprake te zijn van een (grotendeels) intact bodemprofiel. De laagopenvolging die in deze boringen is aangetroffen valt, van boven naar beneden, als volgt te beschrijven:

In boring 1 en 3 bestaan de bovenste 30 cm uit een pakket recente ophoging in de vorm van bestrating en bouwzand. Hieronder is een 45 – 50 cm dik pakket licht tot donker bruin grijs, matig siltig, zwak tot matig humeus zeer fijn zand aangetroffen met daarin enkele ijzeroxide- en mangaanvlekjes. In boringen 1 en 3 zijn in dit pakket enkele spikkels houtskool en rood baksteenpuin waargenomen. Dit pakket is geïnterpreteerd als een esdek. In boring 2 bleek de bovenste 40 cm van dit pakket in de bouwvoor te zijn opgenomen. Het esdek gaat in boringen 1 en 2 op respectievelijk 95 en 70 cm beneden maaiveld over op een laag lichtgrijsgeel tot geel, matig tot sterk siltig, zeer fijn zand dat naar beneden toe in siltigheid afneemt. In dit zand zijn ijzeroxide- en mangaanvlekjes waargenomen. In boring 3 is aan de onderkant van het esdek, op 75 cm beneden maaiveld een 5 cm dikke AE-horizont waargenomen bestaande uit lichtbruingrijs, matig siltig, zeer fijn zand. Hieronder bevond zich een 5 cm dikke B-horizont van oranjegrijsbruin, matig siltig, zeer fijn zand, met ijzeroxideconcreties en enkele mangaanvlekjes. Deze laag gaat op 85 cm beneden maaiveld geleidelijk over op een laag donkergeel, matig siltig, zeer fijn zand met enkele ijzeroxide- en mangaanvlekjes, de zogeheten C-horizont.

In boringen 4, 5 en 6 is een verstoord bodemprofiel aangetroffen. Boring 4 bleek tot het einde van de boring op 125 cm – mv (23,61 m +NAP) verstoord. In boringen 5 en 6 is onder de recente verstoring nog de natuurlijke ondergrond waargenomen op respectievelijk 110 en 155 cm -mv (23,86 en 23,27 m +NAP). De top van de C-horizont is in boringen 1 t/m 3 aangetroffen op een diepte van 23,8 – 23,94 m +NAP.

In geen van deze drie boringen is sprake van een intact archeologisch relevant niveau. In theorie is het wel mogelijk dat dieper insnijdende sporen onder de verstoring nog aanwezig kunnen zijn. Alleen voor de locatie van boring 6 geldt dat de verstoring zo diep rijkt dat ook de kans op het aantreffen van dieper insnijdende archeologische sporen zeer klein is (ca. 53 cm in de C-horizont). Uit het bureauonderzoek blijkt dat de bodem ter hoogte van de huidige bebouwing tot ca. 0,8 m beneden maaiveld is verstoord. Aangezien de top van de C-horizont in boringen 1 en 5 op respectievelijk 0,95 en 1,1 m beneden maaiveld is aangetroffen, is er mogelijk sprake van een intact archeologisch niveau onder de huidige bebouwing.

De resultaten van het booronderzoek wijzen uit dat het plangebied zich, conform de verwachting uit het bureauonderzoek, op een dekzandplateau bevindt. In boringen 1,2 en 3 is een esdek aangetroffen. In boring 2 is sprake van een podzol onder het esdek. De drie zuidelijker gezette boringen, 4, 5 en 6 hebben aangetoond dat in dit deel van het plangebied geen intact archeologisch niveau meer in de ondergrond aanwezig is. In boring 6 is de recente verstoring diep genoeg om aan te nemen dat ook dieper insnijdende archeologische sporen hier niet meer zullen worden aangetroffen. Op basis van het verkennend booronderzoek kan dus de archeologische verwachting in dit deel van het plangebied naar beneden toe worden bijgesteld. In de rest van het plangebied blijft de archeologische verwachting zoals deze in het bureauonderzoek is opgesteld intact. Op basis van deze bevindingen is een kaartje ontworpen met een indicatieve grens tussen deze zones (afb. 2). Het kaartje houdt rekening met de bekende recente verstoringen en de nieuwe data uit het booronderzoek.

Afb. 3. Bijgestelde archeologische verwachting.

2.3 Beantwoording onderzoeksvragen

Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?

Bij het verkennend booronderzoek is in een deel van het plangebied een bodemopbouw aangetroffen van een esdek op dekzand. In een van de boringen is onder het dekzand een podzolbodem aangetroffen. In drie van de boringen bleek de bodem te zijn verstoord tot in het archeologische niveau (de top van de C-horizont).

Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten?

Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Er is echter wel een deels intact archeologisch relevant niveau aangetroffen: de top van de C-horizont, direct onder een esdek.

Welke consequenties zal de uitvoering van het plan hebben op (eventueel) aanwezige archeologische resten?

Op basis van het bureauonderzoek is voor het plangebied een middelhoge verwachting opgesteld voor het aantreffen van resten uit de periode Laat-Paleolithicum - Neolithicum en een hoge verwachting voor resten uit de periode Bronstijd - Nieuwe tijd. Eventuele archeologische sporen en/of niveaus kunnen zich direct onder de bouwvoor bevinden in een esdek of daaronder in de top van de pleistocene afzettingen. Het verkennend booronderzoek heeft aangetoond dat het archeologisch relevante niveau deels intact in het plangebied aanwezig is. De voorgenomen plannen kunnen daarom eventueel aanwezige archeologische resten verstoren.

Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan dit bestaan?

zie § 2.4

2.4 Selectieadvies

Op basis van de resultaten van het hier gerapporteerde onderzoek wordt geadviseerd het tot op grote diepte verstoorde deel van het plangebied, zoals aangegeven op afbeelding 2, vrij te geven voor de geplande werkzaamheden.

Gezien de afmetingen van het deel van het plangebied waarvan de archeologische verwachting hoog blijft (ca. 3600 m²), wordt geadviseerd in dit deel een archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een IVO-P (proefsleuven onderzoek) met, indien het proefsleuvenonderzoek daar aanleiding toe geeft, een doorstart naar een Definitieve Opgraving uit te voeren. Doel van het proefsleuvenonderzoek is om de aan- dan wel afwezigheid van archeologische waarden vast te stellen. Indien deze aanwezig zijn dienen ook de aard en omvang te worden vastgesteld.

Onder de huidige bebouwing is mogelijk nog een intact archeologisch niveau aanwezig. Derhalve wordt geadviseerd om voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek de bebouwing enkel bovengronds te slopen. De archeologische waarde van het plangebied ter hoogte van de huidige bebouwing kan aansluitend onderzocht worden tijdens het proefsleuvenonderzoek.

Ook voor het vrijgegeven deel van het plangebied bestaat altijd de mogelijkheid dat er tijdens graafwerkzaamheden toch losse sporen en vondsten worden aangetroffen. Op grond van artikel 5.10 van de Erfgoedwet 2016 dient zo spoedig mogelijk melding te worden gemaakt van de vondst bij de gemeente, provincie of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Met betrekking tot de bevindingen en aanbevelingen uit dit onderzoek dient contact opgenomen te worden met het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Alphen-Chaam.

Literatuur

Bosch, J.H.A., 2008: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1 Op basis van de Standaard Boor Beschrijvingsmethode versie 5.2.* (Deltares-rapport | 2008-U-R0881/A.) Deltares, Utrecht.

Sibma, T., 2018: Nieuwstraat 25-27, Alphen, Gemeente Alphen-Chaam. Een bureauonderzoek (BO). *Salisbury Archeologisch Rapport 208*. Salisbury Archeologie bv, Assen.

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1.	Overzicht van de verstoringen in het plangebied en het advies voor eventueel archeologisch onderzoek.	10
Afb. 2.	Boorpunten op luchtfoto (bron: https://www.google.com/intl/nl/earth/).	11
Afb. 3.	Bijgestelde archeologische verwachting.	12

Lijst van bijlagen

Bijlage 1.	Boorbeschrijvingen.....	15
------------	-------------------------	----

Bijlage 1 Boorbeschrijvingen

textuur		mediaan zandfractie		diversen lithologie	
code	omschrijving	code	omschrijving	code	omschrijving
Z...	zand	mg	matig grof	hv	humusvlekjes
...s1	licht siltig	mf	matig fijn		
...s2	matig siltig	zf	zeer fijn	vlekken	
...s3	sterk siltig			code	omschrijving
		humus/grind		Fe1	enkele ijzeroxidevlekjes
kleur		code	omschrijving	Fec	ijzeroxideconcreties
code	omschrijving	g1	licht grindig	Mn	mangaanoxidevlekjes
br	bruin	h1	licht humeus	vl	gevekt
ge	geel	h2	matig humeus	...1	enkele
gr	grijs	hv	met humusvlekken	...2	veel
or	oranje				
l...	licht	overige bestanddelen			
d...	donker	code	omschrijving		
		hk	houtschool		
interpretatie					
code	omschrijving				
XX	recente verstoring				

[illegible]

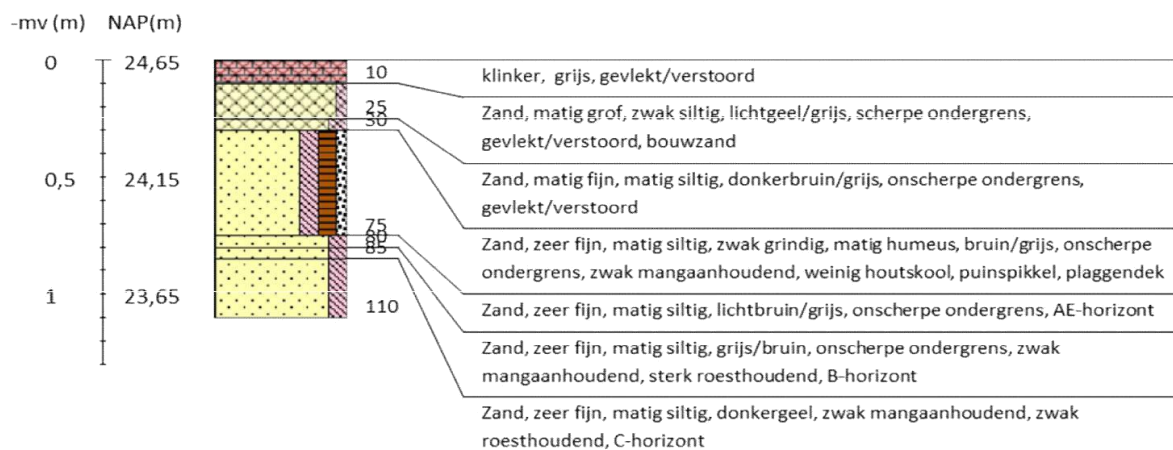
Boring 1 RD-coördinaten: 125189/387874

Boring 2 RD-coördinaten: 125155/387871

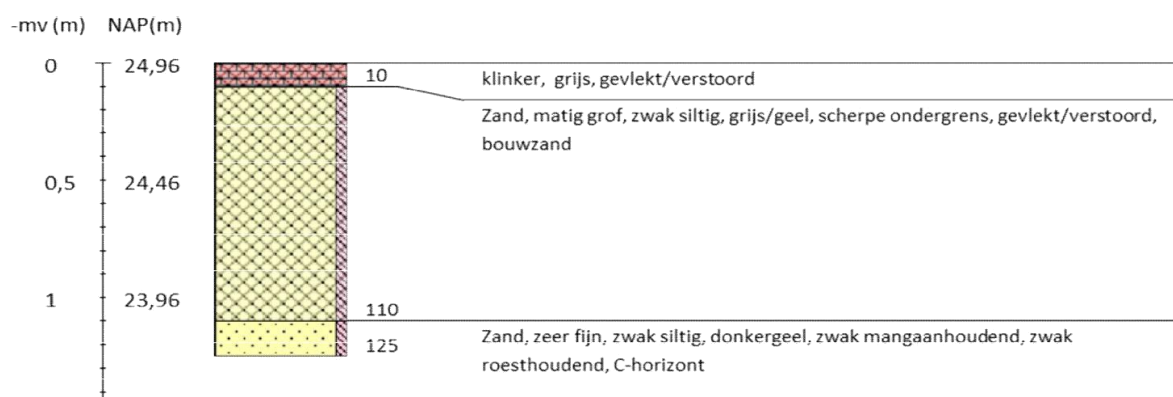
Boring 3 RD-coördinaten: 125134/387884

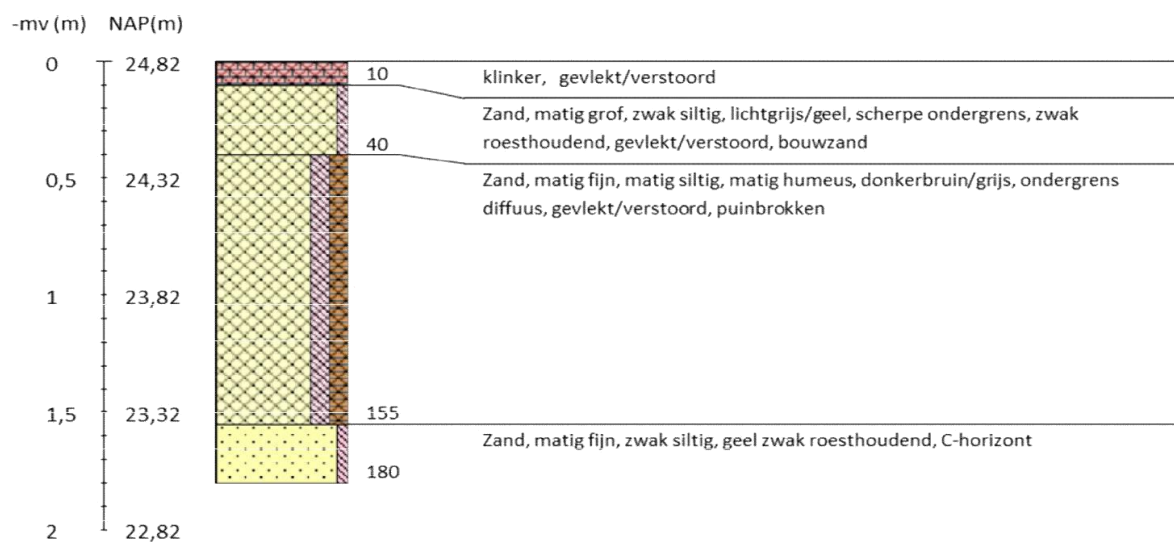
Boring 4 RD-coördinaten: 125141/387868

Boring 5 RD-coördinaten: 125127/387846

Boring 6 RD-coördinaten: 125170/387828

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)

Zand 	Veen 	Zandmediaan uiterst fijn < 105 µm zeer fijn 105 - < 150 µm matig fijn 150 - < 210 µm matig grof 210 - < 300 µm zeer grof 300 - < 420 µm uiterst grof 420 - < 2000 µm Zandsortering goed gesorteerd D60/D10 < 1,8 matig gesorteerd D60/D10 1,8 < 3 slecht gesorteerd D60/D10 > 3	Boortype Edelmanboor Ø 7 cm Edelmanboor Ø 10 cm Edelmanboor Ø 12 cm Edelmanboor Ø 15 cm
Klei 	Grind 	Inclusies/archeologische indicatoren (resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat) weinig < 1% matig 1-10% veel > 10%	Guts Ø 2 cm Guts Ø 3 cm Mechanische boor Ø 10 cm Mechanische boor Ø 12 cm Mechanische boor Ø 15 cm Mechanische boor Ø 20 cm
Leem 	Overige toevoegingen 	Begrenzing onderliggende laag scherp overgangsg gebied < 0,3 cm onscherp overgangsg gebied 0,3 - < 3 cm diffuus overgangsg gebied 3 cm - < 10 cm Kalkgehalte kalkloos geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO ₃ kalkarm hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO ₃ kalkrijk zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO ₃	Grondwaterstand GHG GWG GLG

Boorstaten! - www.boorstaten.nl